

**Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo
Egidijaus Šileikio atskiroji nuomonė
dėl Konstitucinio Teismo 2012 m. spalio 24 d. nutarimo**

(„Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 1503 „Dėl valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų 49 punkto (2005 m. rugsėjo 13 d. redakcija), 50.2 punkto (2007 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso nuostatoms“)

Vilnius, 2012 m. spalio 24 d.

Įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatyme (55 straipsnio 5 dalis) įtvirtintą teisę pateikti atskirąją nuomonę dėl Konstitucinio Teismo nutarimo, pažymiu, kad:

– nesutinku su minėto Konstitucinio Teismo nutarimo (toliau – Nutarimas) argumentais ir rezoliucija dėl Vyriausybės 1997 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 1503 patvirtintų Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo viešo aukciono būdu nuostatų (toliau – Nuostatai) 49 punkto (2005 m. rugsėjo 13 d. redakcija) ir 50.2 punkto (2007 m. rugpjūčio 29 d. redakcija) prieštaravimo aukštesnės galios teisės aktams: Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymui (toliau – Privatizavimo įstatymas arba Įstatymas) ir kartu (dėl nustatytos neatitikties minėtam Įstatymui) Konstitucijai,

– pripažįstu Nutarime suformuluotos Konstitucinio Teismo pozicijos juridinę galią.

I. Pirmiausiai nesutinku dėl to, kad:

1. Nepaminėta (neatskleista, netiesiogiai atmesta) *viešosios teisės specifika* valstybės turto privatizavimo kontekste, taip pat nevertintas (netiesiogiai atmestas) Privatizavimo įstatymo *savitumas Civilinio kodekso atžvilgiu* (be kita ko, Įstatymo 21 straipsnio 6 dalies požiūriu; žr. Nutarimo nustatomosios dalies I skyriaus 2.3 punktą, konstatuojamosios dalies I skyriaus 12 punkto paskutinę pastraipą). Todėl, mano manymu, gali susidaryti prieštaringas įspūdis, kad valstybės ir savivaldybių turto privatizavimą reglamentuojančios teisės nuostatos pagal reglamentavimo dalyką priskirtinos išimtinai civilinės (privatinės) teisės sistemai ir todėl negali nustatyti nieko savito, pvz., *tokių griežtų*

(objektyviai pagrįstų, būtinų ir tinkamų valstybės interesams apsaugoti) sankcijų pirkėjui, kurių besąlygiškas taikymas turi užtikrinti, kad nebūtų galima lengvai gražinti pardavėjui privatizuotą turtą ir susigrąžinti mokėtas sumas bei turto pagerinimui skirtas lėšas po to, kai atitinkamoje rinkoje ženkliai sumažėja to turto vertė arba to turto pagrindu yra sukurtas naujas „savarankiškas“ turtas, kuris pardavėjui nepereina su tuo, kuris gražinamas, jei tokių savitų sankcijų nenumato Civilinis kodeksas... Tarsi nebūtų oficialios konstitucinės doktrinos dėl valstybės (visos valstybinės bendruomenės politinės organizacijos) turto, kuris ginamas pagal Konstitucijos 23 straipsnį ar 128 straipsnį, naudojimo, valdymo ir disponavimo konstitucinių principų (žr. viso labo šių principų fragmentą, pateiktą Konstatuojamosios dalies II skyriaus 5 punkto 1 pastraipoje) arba tą konstitucinę doktriną esą reikėtų priskirti civilinės (privatinės) teisės sistemai....;

2. Nepaminėta (nevertinta) *sutarčių sudarymo laisvė* (pirkėjo apsisprendimas sudaryti pirkimo pardavimo sutartį ne su privačiu asmeniu, bet su valstybe ar savivaldybe), taip pat valstybės ar savivaldybės rizika (privatizuojamo objekto vertės galimų pokyčių kontekste) ir pirkėjo rizika (neatsiskaitymo etapais padarinių, t. y. tokiu atveju taikomų sankcijų, atžvilgiu). Todėl, mano manymu, gali susidaryti prieštaringas įspūdis, kad ne pirkėjas (privatus asmuo) „ateina“ pas pardavėją (valstybę ar savivaldybę), bet atvirkščiai – valstybė ar savivaldybė „ateina“ pas pirkėją ir pasiūlo jam antrą (valstybei mažiau naudingą) pirkimo būdą – sumokėjimas dalimis (etapais) – ir su tuo susijusius teisinius padarinius, kurie nurodyti Privatizavimo įstatyme (21 str. 4 d.) ir sukonkretinti ginčytame teisiniame reglamentavime (minėtuose Nuostatų punktuose);

3. Neatskleista (nevertinta) galimybė *plėtotis teismų praktikai* (tebūnie ribotoje apimtyje) sistemiškai taikant Privatizavimo įstatymą (21 str. 4 d.) ir ginčytus Nuostatų punktus, kai sprendžiamas valstybei (pardavėjui) *padarytos žalos* (jos dydžio) klausimas, t.y. įrodinėjimas tam tikro dydžio žalos pardavėjui padarymas, be kurio apskritai (iš principo) negali būti taikoma Privatizavimo įstatymo 21 straipsnio 4 dalis (jos nuostata „padarytai žalai“). Be to, nevertinta teismų galimybė motyvuotai ir išimtiniais atvejais taikyti laikinąsias apsaugos priemones pagal bendruosius asmens teisių gynimo principus, pvz., pratęsti 30 dienų terminą (skaičiuojamą nuo atitinkamo eilinio mokėjimo pabaigos) arba atnaujinti dėl objektyvių veiksnių praleistą tą 30 dienų terminą. Neatspindėta ir nevertinta viešo Konstitucinio Teismo posėdžio metų Vyriausybės atstovės pateikta informacija, kad būta atvejų, kai valstybė (Valstybės turto fondo veiksmų kontekste) sutikdavo dėl ilgesnio nei 30 dienų termino ir kad teismuose iš principo galima įrodinėti, jog pardavėjui žala nepadaryta.

II. Patikslinu ir pažymiu, kad taip pat nesutinku dėl to, jog:

1. Privatizavimo įstatymo 21 straipsnyje vartojama sąvoka „sankcijos pirkėjui“ tampa pajungta (subordinuota) šios sąvokos nevartojančiam Civiliniam kodeksui.

Tuo remiantis (to siekiant) „pažeistų teisių gynimo būdus“, nurodytus Konstatuojamosios dalies II skyriaus 7 punkte, perfrazuojančios „poveikio priemonės“ ar „užtikrinimo priemonės“ idėja panaudojama „sankcijai“ performuluoti ir Privatizavimo įstatymo (21 str. 4 d.) tekstui subtiliai pakeisti išvengiant žodžio „sankcija“ (žr., pvz., Nutarimo konstatuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto 2 pastraipą – „teisinės priemonės“, 5 punkto 3 pastraipą ir 6 punktą – „užtikrinimo priemonės“, 8 punktą – „priemonė“).

Neatsižvelgiama, kad Privatizavimo įstatymo straipsnio 6 dalis („Privatizavimo sandoriui [...] yra taikomos Civilinio kodekso nuostatos, *jei šiame įstatyme ar privatizavimo sandoryje nenustatyta kitaip* (paryškinta – E.Š.)“) pakankamai aiškiai rodo, kad Privatizavimo įstatyme įsakmiai numatytos „sankcijos“ negali būti aiškinamos ir vertinamos pagal jų nenumatantį Civilinį kodeksą kaip esą nieko savito (specifiško) nereiškiančios.

Taigi „sankcija“ galiausiai tampa viso labo „užtikrinimo priemone“, tačiau ne tam, kad pirkėjas, be kita ko, savanaudiškai nesukurtų (nebemokėdamas etapais mokėtinų įnašų) prielaidų grąžinti turtą valstybei ar savivaldybei (ir susigrąžinti visus jo mokėtus įnašus ar jų didesnę dalį, taip pat visas turto pagerinimo išlaidas ar jų didesnę dalį!) dėl *atitinkamoje rinkoje sumažėjusios to turto vertės*.

Apie tai Nutarime nieko aiškiai nepasakyta. Atvirkščiai peršama (ypač 2005-2007 m. laikotarpiui tinkanti) idėja apie tokį parduoto (privatizuoto) turto vertės *padidėjimą* (žr., pvz., Konstatuojamosios dalies II skyriaus 9 punkto formuluotę „[...] kai Turto fondui grąžinamas turtas yra didesnės vertės nei buvo tuo metu, kai pirkėjas jį įsigijo [...]“), kuri sukelia arba nekilnojamojo turto rinkos pokyčiai arba pirkėjo lėšos, skirtos turtui pagerinti (nepaisant grėsmingos rinkos pokyčio perspektyvos ir rizikos tapti nemokiu).

Todėl pagal Nutarimą (be kita ko, Konstatuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto paskutinės pastraipos žodžius: „o tokiai žalai atsiradus“) išeina, kad padidėjus privatizuoto turto (statinio) vertei atitinkamoje rinkoje, pvz., dėl vadinamojo nekilnojamojo turto *burbulo*, taip pat dėl pirkėjo įsigyto turto pagerinimui skirtų lėšų (tiek to burbulo pūtimosi metu, tiek jam subliūškus!), valstybei ar savivaldybei apskritai galėtų būti... nepadaryta žala eilinių įnašų nebemokėjimu ir privatizuoto turto grąžinimu (dabartiniu metu, t.y. pareiškėjo sustabdytų bylų nagrinėjimo būsimo pratęsimo metu, esant akivaizdžiai užsitęsusiam rinkos nuosmukiui ar sąstingiumi!), juolab pirkėjo reikalavimu grąžinti jam dalį jo sumokėtos

sumos ir turto pagerinimui skirtų lėšų (Civilinio kodekso suponuojamos „abipusės restitucijos“ kontekste).

Tarsi iš Privatizavimo įstatymo ir Konstitucijos nebūtų galima išvesti kitokių principų, nepalankių rizikuojančiam pirkėjui, kuris nori už privatizavimo objektą sumokėti ne „iš karto“, bet dalimis (etapais), ir palankių valstybei, kuri valstybinės bendruomenės interesų labui turi užtikrinti, kad privatizuotą turtą įsigijęs asmuo nebūtų savanaudiškai suinteresuotas jį gražinti, kai atitinkamoje rinkoje sumažėja to turto vertė arba „išpučiamos“ to turto pagerinimui skirtos lėšos.

2. Nutarime nurodyti pareiškėjo (kito teismo) argumentai ir juose atsispindinti teisinė pozicija (žr. Nustatomosios dalies I skyrių) nesulaukia nuodugnaus komentavimo, vertinimo. Todėl, mano manymu, gali susidaryti prieštaringas įspūdis, kad Konstitucinis Teismas visiškai sutinka su pareiškėjo pozicija ir nemato pagrindo ją analizuoti.

Tačiau, mano manymu, būtent pareiškėjo pozicijoje (argumentuose) ir jai palankiai sukonstruotose Nutarimo nuostatose išryškėja abejotini aspektai.

Antai pagal Nutarime nurodytus pirmo prašymo (Nr. 1B-15/2010) argumentus išeina, kad turėtų būti įtvirtinta ne „besąlyginė“ privatizavimo institucijų teisė taikyti „vienašalę restituciją“ (nutraukiant sutartį), bet (1) sąlygiška teisė viso labo „reikalauti“ nutraukti sutartį per 30 dienų nuo atitinkamo mokėjimo termino pabaigos negavus eilinio įnašo, jei šia teise naudojasi (2) atsižvelgiant į konkretaus sandorio aplinkybes, be kita ko, į tai, „kiek įmokų už privatizavimo objektą jau yra sumokėta“ (žr. Nustatomosios dalies 1 punkto 2 pastraipą).

Be to, pagal Nutarime nurodytus antro prašymo (Nr. 1B-48/2010) argumentus išeina, kad: 1) yra normų konkurencija, t.y. Vyriausybės nutarimu patvirtintų Nuostatų punktų prieštaravimas Privatizavimo įstatymui, lemiantis tų Nuostatų punktų prieštaravimą Konstitucijai; 2) ginčyti Nuostatų punktai (kaip reglamentavimo taisyklė, principas) tiesiogiai (o ne dėl neatitikimo įstatymui) prieštarauja Konstitucijai (23 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui). Šis aspektas Nutarime nei komentuojamas, nei tiriamas, *o ginčytų Nuostatų punktų prieštaravimas Konstitucijai išvedamas iš tų punktų prieštaravimo įstatymui*: “Šiame nutarime konstatavus, kad Nuostatų [...] prieštaravo įstatymo [...], konstatuotina ir tai, kad Nuostatų [...] tiek pat prieštaravo Konstitucijos [...]“ (Konstatuojamosios dalies II skyriaus 13 punktas); 3) privatizavimo sandoriui esą taikytinas Civilinis kodeksas, tad jame numatyta „vienašalė restitucija“ negali būti nustatoma Nuostatose ir turėtų būti siejama su galimybe taikyti „abipusę restituciją“. Tai aiškiai perteikia Nutarimo nustatomosios dalies I skyriaus 2.3 punktas (jame nurodytas

pareiškėjo argumentas): „Pagal CK 1.2. straipsnio 1 dalį, 6.222 straipsnio 1 dalį [...] nutraukus sutartį šalis gali reikalauti grąžinti viską [...], jeigu ji tuo pat metu grąžina kitai šaliai visa tai, ką buvo iš šios gavusi (abipusė restitucija). Tuo tarpu Vyriausybės nutarimu patvirtintų Nuostatų [...] punkte [...] įtvirtinta vienašalė restitucija, todėl ginčijamas teisinis reguliavimas [...] prieštarauja ir CK 1.2 straipsnio 1 daliai, 6.222 straipsnio 1 daliai“.

Pastarasis argumentas (Nutarimo citata) – itin kontraversiškas aspektas, kadangi Privatizavimo įstatymas (jame numatytos „sankcijos“) suprantamas *pagal sankcijų nenumatantį Civilinį kodeksą* ir jame suponuojamą „abipusę restituciją“ privatizavimo sandorio nutraukimo (anuliavimo) atveju.

Tiesa, Nutarime *atsisakyta iširti* Nuostatų atitiktį Civiliniam kodeksui jau nustačius neleistiną normų konkurenciją Privatizavimo įstatymo atžvilgiu (žr. Konstatuojamosios dalies II skyriaus 19 punktą – „Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar [...]“. Todėl gali susidaryti prieštaringas įspūdis: *tarsi Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją apskritai galėtų (tačiau nenori) įprasta tvarka – be jokio ypatingo (išskirtinio) konteksto – tirti, ar vienas paprastasis Privatizavimo įstatymas neprieštarauja kitam paprastajam Kodifikuotam įstatymui* ir ar pagal Konstituciją visi paprastieji įstatymai, reglamentuojantys turtinius santykius, susijusius su nuosavybės teise ar asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva, juolab valstybės turto naudojimu, valdymu ir disponavimu, turi neprieštarauti vienam paprastajam kodifikuotam įstatymui (!).

Jau vien šiuo požiūriu buvo svarbu Nutarimo konstatuojamosios dalies pradžioje (tyrimo apimties apibrėžime) aiškiai nurodyti subtilią ir sąlygišką (neabsoliučią) ribą, skiriančią Privatizavimo įstatymą (viešosios teisės požiūriu, juolab iš Konstitucijos kylančios valstybės interesų apsaugos valdant visos valstybinės bendruomenės turtą ir juo disponuojant specifikos kontekste) ir Civilinį kodeksą (iš jo kildinamos pirkėjo laisvės ir rizikos, pasireiškiančios laisva valia sudarant *sankcijas numatantį* sandorį su viešuoju asmeniu, specifikos kontekste).

Tačiau Nutarimas pernelyg persmelktas Civilinio kodekso įtakos, lemiančios tokį Privatizavimo įstatymo (21 str. 4 d.) aiškinimą ir taikymą, kad rezoliucijos argumentuose iš esmės galima matyti pirkėjui aiškiai palankią *išvadą*: tam tikrose valstybės ar savivaldybės turto privatizavimo ir mokėjimo už jį etapais situacijose *visiška* vienašalė restitucija (Civilio kodekso prasme) yra neproporcinga ir funkciškai ydinga, todėl turi būti *nors iš dalies abipusė* restitucija (žr. Nutarimo konstatuojamosios dalies 10 punktą ir šios atskirosios nuomonės III skirsnyje nurodytą „antrą variantą“). Be to, rezoliucijos argumentuose, atsižvelgiant į minėtus pirmo prašymo (Nr. 1B-15/2010) argumentus (dėl problemos,

susijusios su privatizavimo institucijų „besąlygine teise“), iš esmės galima matyti dar vieną pirkėjui aiškiai palankią *išvadą*: gali būti ir tokių situacijų, kai *apskritai nebetaikoma jokia restitucija* pirkėjui nebemokant likusios etapais mokėtinos sumos dalies (taigi *besąlygiškai nebetaikoma sankcija* – privatizavimo sandorio nutraukimas), jei tai būtų neprotinga ir neproporcinga *esant* (a) sumokėjimui didesnei etapais mokėtinų sumų (įjinašų) daliai ir (b) didelėms investicijomis į turtą, taigi didelėms to turto pagerinimo išlaidoms (žr. šios nuomonės III skirsnyje nurodytą „pirmą variantą“).

Viso to abejotini aspektai, mano manymu, gana akivaizdūs.

Pirma, išeity, kad ginčytų Nuostatų punktuose besąlygiškai numatytas sandorio nutraukimas per 30(!) dienų nesumokėjus eilinio įnašo nuo atitinkamo mokėjimo termino pabaigos – tai esą ne sankcija Privatizavimo įstatymo (21 str. 4 d.) prasme, bet „vienašalė restitucija“ Civilinio kodekso prasme, nors Privatizavimo įstatymo (21 str. 6 d.) nuostata, kad „Privatizavimo sandoriui [...] yra taikomos Civilinio kodekso nuostatos, *jei šiame įstatyme ar privatizavimo sandoryje nenustatyta kitaip* (paryškinta – E.Š.)“, gana aiškiai rodo, kad Privatizavimo įstatyme imperatyviai numatytas sankcijų įtraukimas į sandorį yra ne tai, kas kyla iš Civilinio kodekso, bet *tai, kas kyla iš viešosios teisės ir jai didelė dalimi priskirtino Privatizavimo įstatymo*. Su tuo nesutinkant tektų bergždžiai įrodinėti, kad Privatizavimo įstatyme (21 str. 4 d.) numatytos sankcijos prieštarauja... jų nenumatančiam (ir vienodą teisinę galią turinčiam) Civiliniam kodeksui ir kad Privatizavimo įstatymas esą yra išleistas ne pagal Konstitucijoje (67 str. 2 p., 128 str. 2 d.) įtvirtintą Seimo įgaliojimą leisti įstatymus, bet pagal Civilinio kodekso blanketines ir kitokio pobūdžio normas.

Tokiu klaidingu požiūriu neišvengiamai pasiekama *viršūnė* – esą logiškai daroma išvada: jei nebūtų Civilinio kodekso (jo materialinių nuostatų ir blanketinių nuorodų), tai Seimas apskritai negalėtų išleisti Privatizavimo įstatymo... Arba: priėmus naują Civilinį kodeksą iki tol galiojęs Privatizavimo įstatymas turi būti pirmiausia vertinamas ne jo paties ir konstitucijų kategorijų pagrindu (ypač remiantis Konstitucijos 128 straipsnio oficialia doktrinine samprata), bet pagal Civilinį kodeksą ir jame numatytus restitucijos modelius, nesutampančius su Privatizavimo įstatyme numatytu ir Nuostatose sukonkretintu sankcijų pirkėjui modeliu (konceptija).

Antra, Privatizavimo įstatyme (21 str.4 d.) neva apskritai nėra numatyta to, ką numato ginčyti Nuostatų punktai, nors būtent minėtas įstatymas (21 str. 4d.) reikalauja, kad privatizavimo sandoryje turi būti numatytos *minimum* tokios sankcijos kaip sandorio nutraukimas/anuliavimas, „jei nevykdomos [...] sąlygos, įsipareigojimais“.

Šiame kontekste apskritai neaišku, kodėl pareiškėjui ir Konstituciniam Teismui pagal Konstituciją yra „geras“ (abejonių nekeliantis) Privatizavimo įstatymas (21 str. 4 d.) ir „blogi“ (ir neproporcingi, ir neadekvatūs; žr. Nutarimo konstatuojamosios dalies II skyriaus 10 punktą) pagal šį įstatymą priimtų Nuostatų atitinkami punktai (!). Be to, gali kilti neaiškumas, ar nebūtų jokios teisinės problemos, jei minėtas sandorio nutraukimo padarinys („[...] suma ir lėšos [...] negražinamos“) būtų įtvirtintas Privatizavimo įstatyme (žr. toliau);

Trečia, pirkėjas pagal ginčytą teisinį reglamentavimą esą jokiu būdu ir jokia apimtimi negali gintis ir teismine tvarka prašyti taikyti laikinas apsaugos priemonės ar įrodinėti, kad nebuvo faktinio pagrindo taikyti Nuostatų ginčytus punktus (kartu su Privatizavimo įstatymo 21 str. 4 d.), ar neigti tam tikros žalos padarymą valstybei ar savivaldybei.

Ketvirta, nei pareiškėjo argumentuose, nei Nutarimo tekste visiškai nevertinamas minėtas 30 dienų terminas, įtvirtintas ginčytuose Nuostatų punktuose. Išeina, kad problema išliktų (nesumažėtų, nebūtų pašalinta) net ir tuo atveju, jei ginčytuose Nuostatų punktuose vietoje „30 dienų“ būtų įrašyta „90 dienų“, „180 dienų“ ar „240 dienų“. Net naujai įtvirtinta teismo galimybė *atnaujinti* praleistą 30 dienų terminą arba dešimtkart didesnis (!) *trijų šimtų* dienų laikotarpis sumokėti eilinį įnašą esą nieko nekeistų....

Taigi, mano manymu, pareiškėjo prašyme ir Nutarime nėra pakankamų argumentuotų (juos perteikiančių teiginių), kad Privatizavimo įstatymo (21 str. 4 d.) formuluotė „sankcijos [...], tarp jų privatizavimo sandorio nutraukimas [...], jei nevykdomi [...] įsipareigojimai“ tarsi visiškai neapima Nuostatų ginčytuose punktuose nustatyto reglamentavimo (sankcijų), o tas Nuostatuose nustatytas reglamentavimas pagal savo turinį (pobūdį) ir paskirtį esą esmingai ydingas (neproporcingas, neadekvatus) nei tas, kuris įsakmiai (imperatyviai) numatytas Privatizavimo įstatyme (21 str. 4 d.).

Apskritai gali susidaryti kontraversiškas įspūdis, kad Nutarime (nei nurodytuose pareiškėjo argumentuose, nei rezoliucijos išvedimo motyvuose) neminint konstituciškai vargiai pagrindžiamų abejonių dėl Privatizavimo įstatyme (21 str. 4 d.) atitikties Konstitucijai, buvo pasirinktas „saliamoniškas“ sprendimas nugincyti tik tam tikrus Nuostatų punktus ir (svarbiausia) nevertinti klausimo, ar problemos nebūtų, jei ginčytuose Nuostatų punktuose nustatytas reglamentavimas būtų pažodžiui (ar didesne dalimi, nekeičiant ginčytos taisyklės) *perkeltas* į Privatizavimo įstatymą.

Todėl, mano manymu, apeinamas klasikinis argumentas, nesyk atitinkamai nurodytas Konstitucinio Teismo nutarimuose: esminiai asmens teisių įgyvendinimo ar

ribojimo aspektai gali būti reglamentuoti tik įstatymuose, tad ginčyta taisyklė (principas: „įmokėta suma ir pagerinimo išlaidos negražinamos“) gali būti įtvirtintas tik įstatyme.

Tačiau vietoj tokio klasikinio normų patikros elemento (instrumento) Nutarime, mano manymu, tarsi pagal Konstituciją subtiliai anuluojama pati ginčyto teisinio reglamentavimo idėja – esą *neproporcingas ir neadekvatus* (žr. Konstatuojamosios dalies 10 punkto 2 pastraipą) visų sumų ir lėšų negražinimas įsipareigojimų nevykdančiam pirkėjui. Tuo, mano manymu, iš esmės tyliai pasakoma, kad galutinai anuluota ginčyto teisinio reglamentavimo taisyklė jau nebegalėtų būti perkelta į Privatizavimo įstatymą, nors būtent jis imperatyviai numato sankcijas (sandorio anuliavimą, *jei nevykdomos sąlygos ir įsipareigojimai*) ir viso labo du (ne tris) visiško sumokėjimo (atsiskaitymo) už turtą būdus.

Akivaizdu, kad pirkėjui pasirinkus sumokėjimą „iš karto“ beveik nelieka galimybių gražinti turtą valstybei ar savivaldybei ženkliai sumažėjus jo vertei atitinkamoje rinkoje! Kas kita, kai pirkėjui priimtinesnis sumokėjimas dalimis (etapais). Tokiu atveju *atsiveria valstybei nenaudinga pirkėjo galimybė dėl objektyvių ar subjektyvių veiksmų* nesumokėti eilinių įnašų (etapais mokėtinos likusios sumos dalies) ir tuo neišvengiamai sukurti prisiimtų įsipareigojimų nesilaikymo faktą bei turto gražinimo valstybei pagrindą. Tokia galimybė, sumažėjus turto vertei atitinkamoje rinkoje, itin grėsminga valstybei, kurios interesus, pasirodo, netinkamai (neproporcingai) bandyta ginti pasitelkiant iš viešosios teisės (ypač Konstitucijos 128 str.) kildinamą sankcijos pirkėjui idėją – visa įmokėta suma ir visos lėšos, sumokėtos už objekto pagerinimą, negražinamos nesilaikant prisiimtų įsipareigojimų sumokėti dalimis (etapais).

Taigi, mano manymu, iš Civilinio kodekso įmantriai perimta „dvišalės restitucijos“ idėja subtiliai įterpta į Privatizavimo įstatyme numatytos „sankcijos“ turinį ir jo oficialią sampratą, varžančią ne tik „poįstatyminių aktų“, bet ir įstatymų leidėją.

III. Pažymiu, kad esminė Nutarimo argumentų ir rezoliucijos problema, mano manymu, yra tokia: nėra aiškiai atsakyta (veikia priešingai: yra teigiamai, pirkėjui palankiu būdu netiesiogiai atsakyta) *esminis klausimas*: ar *Konstitucija apskritai toleruoja situaciją*, kai, pirkėjui pagal įstatymą laisva valia pasirinkus rizikingą (ir valstybei mažiau naudingą) sumokėjimo būdą – *sumokėjimą dalimis*, ir nesumokėjus visos (!) likusios etapais mokėtinos sumos dalies, iš principo yra galimas (konstituciškai pateisinamas):

Pirmas variantas: pirkėjui gali būti paliekamas jo sąlygiškai nupirktas turtas (statinys), kai (pirma) jis yra etapais sumokėjęs didesnę likusios mokėti sumos dalį ir (antra) jo *laisva valia* sumokėtos lėšos už privatizuoto turto/statinio *pagerinimą* yra *prilyginamos* (teismine ar kitokia tvarka) likusiai etapais sumokėtinos sumos daliai, kurios

jis nesumoka (negali sumokėti) dėl įvairių veiksnių, tarp jų ir subjektyvių, pvz., susijusių su verslo rizika, atvedusia į nemokumą (bankrotą), ir valstybė ar savivaldybė dėl tokio turto palikimo (jo nesusigrąžinimo) esą nepatiria žalos palyginti su privatizavimo parengimo ir atlikimo kaštais bei privatizuoto turto verte, kurią pagal atitinkamos rinkos raidą esą atstoja jau sumokėta didesnė mokėtinos sumos dalis.

Mano manymu, atsakymas turi būti *neigiamas* tol, kol Privatizavimo įstatyme nėra vienareikšmiai numatyta, kad yra (gali būti) *trečias – ne visiško tiesioginio* – sumokėjimo už privatizuotą objektą būdas: didesnės etapais mokėtinos likusios sumos dalies sumokėjimas esant didelėms turto pagerinimo išlaidoms ir rinkoje nukritus turto vertei. Toks būdas reikštų, kad etapais mokėtina likusios sumos dalis esą gali būti sumokėta dalinai (ne visiškai).

Jei atsakymas yra teigiamas (o būtent tai, mano nuomone, perša Nutarimas, t.y. jis to nepaneigia), tai, mano manymu, problemą reikėjo kelti (matyti) kitu aspektu: Privatizavimo įstatymas esą prieštarauja Konstitucijai, kadangi jame nustatyta, kad yra tik *du* (visiško, tiesioginio) sumokėjimo už privatizavimo objektą būdai (20 str. 2 d.). Šiuo požiūriu verta patikslinti, kad Nutarimas, mano manymu, rodo, jog Konstitucinis Teismas tarsis tapo įstatymų leidėju: iš civilinės teisės (Civilinio kodekso) išvedė prielaidas (galimybę) atsirasti trečiam nevisiško sumokėjimo (*atsiskaitymo!*) už privatizavimo objektą būdui, nenurodytam Privatizavimo įstatyme.

Visa tai – ne šiaip sau byla, problema, oficiali išvada, atskira nuomonė. Nutarimas, mano manymu, perša itin diskutuotiną mintį: nepaisant imperatyvių Privatizavimo įstatymo nuostatų dėl *visiško* sumokėjimo iš karto ar dalimis, pagal civilinės teisės principus esą *gali būti baigta* atsiskaityti už privatizuotą turtą sumokant *tik* didesnę likusios mokėtinos sumos dalį ir įrodant tokias turto pagerinimui skirtas lėšas (net jei šių lėšų *nerikalauja* privatizavimo sandoris *ir jo privalomus elementus* nustatantis įstatymas), kurių dydis (likusios mokėti sumos dalies dydžio kontekste ir valstybės galimo neadekvataus praturtėjimo požiūriu) esą yra itin reikšmingas (svarus) likusios etapais mokėtinos sumos dalies nebemokėjimui (jo pateisinimui).

Taigi, mano manymu, pasiūsta gera konstitucinė žinia pirkėjams: rinkitės antrą (valstybei mažiau naudingą) mokėjimo būdą (ne mažiau 25 procentai mokėtinos sumos) ir etapais sumokėdami ne *visą*, bet tik didesnę likusios sumos dalį vienašališkai gerinkite jį *kaupdami kuo didesnes pagerinimo sąskaitas faktūras* (ypač jei turto vertė, apskaičiuojama be jo pagerinimų, atitinkamoje rinkoje yra gerokai sumažėjusi ir ženkliai padidėja įskaičiuojant pagerinimus), o kai šiose sąskaitose faktūrose nurodyta pagerinimo

lėšų suma *viršys* likusią etapais mokėtinos sumos dalį (ir bus sumokėta didesnė likusios etapais mokėti sumos dalis) - nutraukite įmokas (eilinius įnašus) ir reikalaukite ne tiek pagerinimo lėšų dalies grąžinimo (jei sandoris būtų nutrauktas/anuliuotas ir turtas grąžintas pardavėjui), kiek jo palikimo pirkėjui (negrąžinimo pardavėjui), kadangi antraip esą būtų neadekvačiai atlyginta pardavėjui padaryta žala (valstybė ar savivaldybė neadekvačiai praturtėtų).

Antras variantas: pirkėjui nemokant eilinių įnašų (pagal jo paties pasirinktą (sulygtą) sumokėjimo būdą – mokėjimą etapais) ir dėl to argumentuotai (ne besąlygiškai) pritaikius privatizavimo sandorio nutraukimo ir turto grąžinimo valstybei ar savivaldybei sankcijas, pirkėjui gali būti grąžinama (teismine ar kitokia tvarka) jo sumokėtos sumos dalis (taigi privalomos sumos, kuri negali būti mažesnė nei 25 procentai privatizuojamo objekto kainos, ir likusios etapais mokėtos sumos dalis), taip pat lėšų, kurias jis *laisva valia* (be įsipareigojimų pagal privatizavimo sandorį) skyrė privatizuoto turto (statinio) pagerinimui, dalis, jei yra (a) sumokėta didesnė likusios etapais mokėtinos sumos dalis ir (b) didelės turto pagerinimo išlaidos (juolab tokios, kurios pagal atitinkamas sąskaitas faktūras atstoja ir viršija nesumokėtos sumos dalį ir esą lemtų neadekvatų valstybės ar savivaldybės praturėjimą grąžinamo (ženkliai pagerinto) turto pagrindu). Tokiu atveju nors ir atsirastų Privatizavimo įstatyme (ir iki šiol Nuostatose) numatytas teisinis padarinys – turtas grąžinamas pardavėjui, tačiau neatsirastų kitas iki šiol Nuostatuose nurodytas padarinys (sankcija) – *visų* sumokėtų lėšų, taip pat *visų* turto pagerinimo išlaidų negražinimas pirkėjui.

Taigi, mano manymu, pasiūsta dar viena (dar kitaip suprantama) gera konstitucinė žinia pirkėjams: rinkitės antrą (valstybei mažiau naudingą) mokėjimo būdą ir privatizuoto turto pagrindu (juo remiantis) kuo gausiau ir intensyviau tenkinkite savo poreikius sukurdami *naują statinį* (naujas patalpas) ar įsigydami „gretutinį“ žemės sklypą, o po to (ypač jei privatizuoto objekto vertė atitinkamoje rinkoje ženkliai sumažėja!) suraskite priežastį (veiksni) nutraukti likusios etapais mokėtinos sumos dalies mokėjimus (eilinius įnašus) ir reikalaukite Privatizavimo įstatyme (21 str. 4 d.) numatytų teisinių padarinių pagal jų oficialią sampratą, suformuluotą Nutarime: privatizavimo sandorio nutraukimo ir kuo didesnė įmokėtos sumos dalies grąžinimo nepadarius valstybei ar savivaldybei žalos (palyginti su privatizavimo parengimo ir atlikimo kaštais bei grąžinto privatizuoto turto pagerinimu padidinta jo verte atitinkamoje rinkoje).

Šiame kontekste galima ironiškai samprotauti, kad *privatizuoto turto pagrindu teisėtai sukurtas ir pardavėjui negražinamas naujas „savarankiškas“ turtas niekaip negali*

būti vertinamas kaip pardavėjui padarantis žalą nutraukus privatizavimo sandorį dėl pirkėjo pagal jo įsipareigojimus nesumokėtų eilinių įnašų...

IV. Papildomai pažymiu, kad, mano manymu:

- pabloginta valstybės ar savivaldybės, kuri atitinkamai rizikuoja privatizuodama turtą (jo vertės atitinkamoje rinkoje galimo padidėjimo požiūriu), padėtis ir to sąskaita pagerinta pirkėjo, kuris taip pat atitinkamai rizikuoja (privatizuoto turto vertės atitinkamoje rinkoje galimo sumažėjimo požiūriu), padėtis;

- neatspindėta (neparodyta, nevertinta) vyraujanti faktinė situacija, patvirtinta viešo Konstitucinio Teismo posėdžio metu, t.y. Vyriausybės atstovės teiginiais, kad visos valstybės lygmenyje (Valstybės turto veiklos kontekste) vyrauja pirmas sumokėjimo būdas, t.y. dauguma pirkėjų renkasi sumokėjimą *iš karto*. Atskirų savivaldybių, tiksliau Vilniaus miesto savivaldybės specifika rodančios statistikos pavyzdys, nuskambėję viešo Konstitucinio Teismo posėdžio metu, negali būti pagrindu kitaip (grėsmingiau, problemiščiau) suvokti vyraujantį bylai reikšmingų teisės normų taikymą valstybės lygmeniu. Vienos ar kitos savivaldybės specifika (kitokia statistika) negali/neturėtų būti pagrindu matyti (išskelti) konstitucinę problemą konstitucinių vertybių lygmenyje, tarp jų – Vyriausybės aktų atitikties įstatymams požiūriu;

- pagrindinis Nutarime atspindinčios konstitucinės patikros inicijavimo ir atlikimo motyvas (veiksny), mano subjektyviu požiūriu, yra nekilnojamojo turto krizė ir laisva valia rizikavusių (antrą sumokėjimo būdą pasirinkusių) pirkėjų siekis tenkinti savo interesus ne mažiau rizikavusios valstybės (savivaldybių) interesų sąskaita.

V. Darsyk pažymiu, kad pripažįstu Nutarime suformuluotos Konstitucinio Teismo pozicijos juridinę galią.

Egidijus Šileikis